

Ismail Raji al Faruqi

ESENȚA CIVILIZAȚIEI ISLAMICE

Institutul Internațional de Gândire Islamică

Institutul Internațional de Gândire Islamică

Esența civilizației islamice

Ismail R. Al Faruqi

Chișinău, 2022

Esența civilizației islamice (Romanian)

Ismail Raji al Faruqi

Serii de Lucrări Ocazionale 21

© Institutul Internațional de Gândire Islamică

1442 Hijri / 2021 CE

Paperback ISBN: 978-9975-117-68-5

The Essence of Islamic Civilization (Romanian)

Isma'il Raji al Faruqi

Occasional Papers Series 21

© The International Institute of Islamic Thought (IIIT)

1434AH / 2013CE

Paperback ISBN: 978-1-56564-597-4

IIIT

P.O. Box 669

Herndon, VA 20172, USA

www.iiit.org

Această carte este protejată prin drepturi de autor. Sub rezerva excepțiilor statutare și a acordurilor colective anterioare de licențiere, reproducerea oricărei părți nu este posibilă decât cu acordul scris al editorilor.

Opiniile și părerile exprimate în această carte sunt cele ale autorului și nu neapărat cele ale editorilor.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Faruqi, Ismail Raji.

Esența civilizației islamice / Ismail Raji al Faruqi ; Institutul Internațional de Gândire Islamică. – Chișinău : S. n., 2022 (Poliviz-Design). – 21 p. : il.

Tit. orig.: The Essence of Islamic Civilization. – 100 ex.

ISBN 978-9975-117-68-5.

28

F 24

Poliviz-Design SRL

MD-2068, Chisinau, bd.Moscova, 21

Tel./fax: 022 45-06-52

© Institutul Internațional de Gândire Islamică, 2022

Cuvânt Înainte

INSTITUTUL INTERNAȚIONAL DE GÂNDIRE ISLAMICĂ (IIIT) are onoarea să prezinte lucrarea, *Esența civilizației islamice* de Ismail al-Faruqi. A fost publicată inițial ca al patrulea capitol din Atlasul cultural de islam de Ismail al Faruqi și Lois Lamia al Faruqi (1986), și a făcut parte dintr-o lucrare monumentală și care a devenit o autoritate, prezentând tuturor viziunea despre islam, conceptele sale, tradițiile, instituțiile și locul în lume. În afară de ilustrațiile hărților și arabescuri, toate celelalte imagini au fost aduse la zi și cele prezentate aici nu sunt cele originale.

Profesorul Ismail al Faruqi (1921 – 1986) a fost un filosof, vizionar palestinian-american și o autoritate în ceea ce privește religiile comparate. Mare savant contemporan al islamului, lucrarea sa a inclus întreg spectrul Studiilor Islamice, acoperind zone cum ar fi studiul religiilor, gândirea islamică, abordări față de cunoștințe, istorie, cultură, educație, dialogul dintre religii, estetică, etică, politică, economie și știință. Fără îndoială că al Faruqi a fost unul dintre cei mai mari savanți musulmani ai secolului al XX – lea. În această lucrare, el prezintă înțelesurile și mesajul islamului lumii întregi, arătând că tawhid (unitatea lui Dumnezeu) este esența sa și primul principiu determinant care dă civilizației islamice identitatea sa.

IIIT, înființat în 1981, a servit drept centru major pentru a facilita eforturile savante importante bazate pe viziunea, valorile și principiile islamice. Programele de cercetare ale Instituției, seminariile și conferințele din ultimii 30 de ani au avut ca rezultat publicarea de peste 400 titluri în engleză și arabă, multe dintre ele fiind traduse în majoritatea limbilor principale.

Anas S. al-Shaikh-Ali

Consilier Academic, IIIT London Office

Esența civilizației islamice

Nu există îndoială că esența civilizației islamice este însăși islamul; sau că esența islamului este *tawhid*, actul prin care se afirmă că Allah este unicul Creator, absolut și transcendent, Stăpânul și Domnul a tot ceea ce există.

Aceste două premise fundamentale sunt evidente. Ele nu au fost niciodată puse la îndoială de cei care aparțin acestei civilizații sau au participat la construirea ei. Doar misionarii cei mai recentți, orientaliștii și alți interpreți ai islamului le-au pus sub semnul îndoielii.

Indiferent de nivelul educației, musulmanii sunt siguri, în mod indiscutabil, că civilizația islamică are o esență, că această esență este cunoscută și capabilă de a fi supusă analizei și descrierii, aceasta fiind *tawhid*.

Analiza *tawhid* ca esență, ca prim principiu determinant al civilizației islamice, reprezintă subiectul acestui capitol.

Tawhid este aceea care oferă identitate civilizației islamice, care oferă unitate tuturor constituenților săi și le transformă într-un corp integral, organic pe care îl numim civilizație.

Aducând elemente disparate împreună, esența civilizației – în acest caz, *tawhid* – și-a lăsat amprenta asupra lor prin modelarea lor. Le face să se armonizeze și să tolereze și susțină celelalte elemente. Fără a le schimba natura lor, esența transformă elementele construind o civilizație, oferindu-le noul caracter drept constituent al acelei civilizației. Lanțul transformărilor poate varia de la mici aspecte până la schimbări radicale, depinzând de cât de relevantă este esența față de elemente diferite și funcțiile lor. Această relevanță a rămas gravată în mintea observatorilor musulmani ai fenomenului civilizației.

De aceea, ei au folosit termenul *tawhid* ca titlu pentru cele mai importante lucrări, și au pus toate subiectele sub egida acestuia. Ei au privit *tawhid* drept cel mai fundamental principiu care include sau determină toate celelalte principii; și l-au găsit a fi principalul izvor, sursa primară care determină toate fenomenele civilizației islamice.

Tradițional și exprimat într-un mod simplu, *tawhid* reprezintă convingerea și mărturia că „nu există alt Dumnezeu în afară de Dumnezeu”. Această declarație negativă, pe cât de scurtă poate să fie, poartă cel mai mare și puternic mesaj din islam. Uneori, o întregă cultură, o întregă civilizație sau o întregă istorie poate fi comprimată într-o singură propoziție. Este clar că acesta este cazul acestor *kalimah* (cuvinte) sau *shahidah* (mărturie) a

islamului. Toată diversitatea, bogăția, cultura și învățăturile, înțelepciunea și civilizația islamului este comprimată în cea mai scurtă dintre propoziții, „nu există alt Dumnezeu în afară de Dumnezeu”.

Tawhid ca viziune globală

Tawhid reprezintă o viziune despre realitate, adevăr, lume, spațiu și timp, despre istoria umană. Prin urmare, cuprinde următoarele două principii:

Dualitate

Realitatea este de două feluri generice, implicându-l pe Dumnezeu sau nu, pe Creator și creatură. Prima categorie nu are decât un membru, Allah, cel absolut și atotputernic. Doar El este Dumnezeu, etern, Creator, transcendent. Nimic nu se compară cu El; El este întotdeauna unic și lipsit de parteneri sau asociați. A doua categorie este legată de spațiu-timp, de experiență, de creație. Include toate creaturile, lumea lucrurilor, a plantelor și animalelor, a oamenilor, spiritelor și a îngerilor, raiului și pământului, paradisului și iadului, și a tot ceea ce au devenit de când au luat ființă. Cele două categorii, cele ale Creatorului și creației sunt absolut diferite și separate, la fel ca și ființa lor, sau ontologic, ori în ceea ce privește existența și drumul lor. Este imposibil pentru totdeauna ca ele să se unească, să fuzioneze, să se confunde sau se contopească una în cealaltă. Nici Creatorul nu poate fi transformat ontologic pentru a deveni creatura, nici creatura nu poate transcende și să se transfigureze pentru a deveni într-un fel sau altul Creatorul.

Ideationalism

Relația dintre cele două categorii, ordine ale realității sunt ideationale prin natură. Punctul de referință pentru om este capacitatea de a înțelege. Ca organ și bibliotecă a cunoștinței, perceperea include toate funcțiile gnoseologice ale memoriei, imaginației, rațiunii, observării, intuiției, teama și așa mai departe. Toți oamenii sunt înzestrați cu rațiune. Înzestrarea lor este suficient de puternică pentru a înțelege voința lui Dumnezeu, fie într-o sens sau în ambele: când această voință divină este exprimată în cuvinte, direct de către Dumnezeu către om, și când voința divină este deductibilă prin observarea creației.

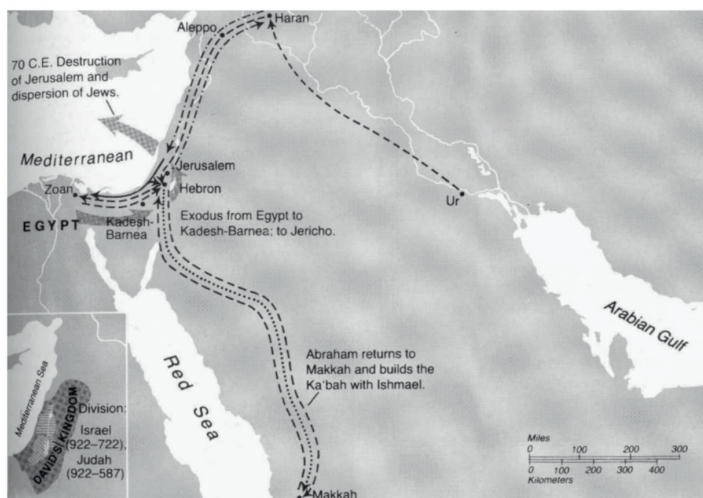
Teleologie

Natura cosmosului este teleologică, și deci, adecvată pentru a servi scopului Creatorului, și în afara tiparelor. Lumea nu a fost creată în van, sau

doar pentru distracție. Nu funcționează pur și simplu sau dintr-o întâmplare. A fost creată cu bună știință. Tot ceea ce există, acționează într-o măsură potrivită și împlinește scop universal bine definit. Lumea este într-adevăr un „cosmos”, o creație ordonată, nu un „haos”. În ea, voia Creatorului este întotdeauna îndeplinită. Tiparele sale sunt îndeplinite prin necesitatea legii naturale. Pentru că sunt naturale, originale, înnăscute prin însăși natura lucrurilor. Nicio creatură în afară de om nu există sau acționează într-un alt mod decât Creatorul i-a ordonat. Omul este singura creatură prin care voința omului este actualizată nu într-un mod necesar, dar prin consimțământul personal al omului. Funcțiile psihice și fizice ale omului sunt componente naturale și prin urmare ele se supun legilor pertinente pentru ele, cu aceeași necesitate ca toate celelalte creaturi. Dar funcțiile spirituale, și anume, înțelegerea și acțiunea morală cad în afară ținutului naturii determinate. Ele depind de subiectul lor și îi urmează determinarea. Implementarea voinței divine de către aceștia are o valoare diferită calitativ decât necesitatea implementării de alte creaturi. Îndeplinirea compulsorie se aplică doar valorilor elementale și utilitariene; îndeplinirea liberă se aplică moralei. Totuși, scopurile morale ale lui Dumnezeu, poruncile Sale către om, au o bază în lumea fizică și prin urmare, au un aspect utilitarian. Dar acesta nu este ceea ce le oferă caracteristica lor distinctivă, aceea de a fi morale. Este clar că tocmai aspectul poruncilor de a fi posibil de îndeplinit în libertate, existând șansa de a nu fi respectate, le oferă calitatea atribuită lucrurilor de a fi „morale”.

Capacitatea omului și maleabilitatea naturii

Din moment ce totul a fost creat cu un scop – chiar și toate ființele – realizarea acestui scop trebuie să fie posibilă în spațiu și timp. Altfel, nu ar exista posibilitatea de a scăpa de cinism. Însăși creația și procesele de spațiu și timp și-ar pierde înțelesul și semnificația. Fără această posibilitate, taklif, sau obligația morală, este dărâmată; și o dată cu distrugerea ei, fie scopul lui Dumnezeu sau măreția Lui sunt distruse. Realizarea absolutului, și anume, rațiunea divină a creației, trebuie să fie posibilă în istorie, în cadrul procesului de timp dintre creație și Ziua Judecății. Ca subiect al acțiunii morale, omul trebuie să fie capabil să se schimbe pe sine, prietenii sau societatea, natura sau mediul din care face parte, încât să actualizeze și implementeze calea divină, sau porunca, în el însuși, dar și în ceilalți. Ca obiect al acțiunii morale, omul, dar și amicii săi și mediul trebuie să toate capabile să primească toată acțiunea eficientă a omului, subiectul. Această capacitate este opusul capacității morale a omului de a acționa ca subiect. Fără ea, capacitatea omului pentru acțiunea morală ar fi imposibilă și scopul naturii în univers s-ar pierde. Din nou, nu ar exista scăpare față de cinism. Deoarece creația are un scop – și acesta este o ipoteză necesară dacă Dumnezeu este Dumnezeu și munca Sa nu este un travaliu fără sens, muncă fără sens – creația trebuie să fie maleabilă,

- > Migrațiile lui Avram
-> Avraam, Hagar și Ismail migrează către Mecca.
- - -> Iacob către Haran; la întoarcere, fiul său, Iosif este dus o o caravană în Egipt
- > Copiii lui Iacob, în Egipt și se întorc în Hebron

Meccanii și originile evreiești (1800 î.e.n - 622 e.n.)

transformabilă, capabilă de a-și schimba substanța, structura, condiția și relațiile încât să absoarbă, personifice sau să concretize drumul omului sau scopul. Acesta este adevărul întregii creații, incluzând natura fizică, psihică și spirituală a omului. Întreaga creație este capabilă să realizeze ce ar trebui și cum ar trebui să fie, voința sau calea lui Dumnezeu, absolutul în acest spațiu și în acest timp.

Maccani și evreii sunt veri. Ambele națiuni descind din același strămoș, Avraam sau Ibrahim sau Ur în Mesopotamia de Jos. Ridicându-se împotriva idolatriei oamenilor lui și scăpând miraculos de judecata lor împotriva lui, Avraam s-a alăturat tribului Amurru și a mers în Canaan. El și-a stabilit fiul cel mai mare, Ishmael sau Ismail, în Mecca, unde au construit Kaba și unde Ismail a dat naștere tribului meccan din Quraysh. Celălalt fiu al lui Avraam, Isaac, și urmașii săi au încercat să se stabilească în Canaan, dar nu au reușit să facă acest lucru timp de un mileniu, timp în care ei fie au hoinărit prin zonă sau au mers în Egipt. Ei s-au stabilit în Canaan în următorul mileniu, dar au fost destrămați de integrarea și asimilarea Canaan și diferențierea față de acesta. Șederea lor în Canaan s-a încheiat cu distrugere și supraviețuitorii s-au împrăștiat prin lume de-a lungul următoarelor două milenii.

Responsabilitate și judecată

Dacă omul se află sub obligația de a se schimba pe sine, societatea și mediul din care face parte încât să corespundă căii divine, și este capabil să facă acest lucru, dacă tot ce ar putea fi obiectul acțiunii sale este maleabil și capabil să îi primească acțiunea sa și să întruchipeze scopul acțiunii, atunci aceasta implică faptul că el este responsabil. Obligația morală este imposibilă fără responsabilitate sau conștientizare. Dacă omul nu este responsabil și nu este răspunzător pentru faptele sale, cinismul, din nou, devine inevitabil. Judecata, sau consumarea responsabilității, este condiția necesară obligației morale, a imperativului moral. Derivă din natura „normativității”. Este imaterial dacă dacă împlinirea, socoteala are loc în spațiu-timp sau la sfârșitul uneia sau ambelor, dar trebuie să aibă loc. A-l asculta pe Dumnezeu, ceea ce înseamnă că a-i îndeplini voia, să-i respecte poruncile Sale și să îi urmeze calea, înseamnă să atingă succesul, fericirea și calmul. A nu face aceste lucruri, a nu-L asculta, înseamnă a-ți atrage pedeapsa, suferința, nefericirea și agonia eșecului.

Tawhid ca esență a civilizației

Ca esență a civilizației islamice, tawhid are două aspecte sau dimensiuni: cea metodologică și cea contextuală. Prima face referire la formele de aplicare și implementare ale primelor principii ale civilizației; a doua determină înseși principiile.

Dimensiunea metodologică

Dimensiunea metodologică include trei principii, și anume: unitate, raționalism și toleranță. Acestea determină forma civilizației islamice, o formă care pătrunde în fiecare dintre departamentele ei.

UNITATEA. Nu există civilizație fără unitate. Dacă elementele constitutive ale unei civilizații nu sunt unite, țesute și armonizate unul cu celălalt, ele nu constituie o civilizație, ci un conglomerat fără sens. Un principiu care să unifice elemente diferite și care să le armonizeze, în acest mediu în care ele funcționează, este esențial. Un asemenea principiu ar transforma acest mix de relații ale elementelor într-o structură ordonată în care sunt perceptibile niveluri de prioritate sau grade de importanță. Civilizația islamică plasează elementele într-o

structură ordonată și le guvernează existența și relațiile conform unui tipar uniform. În sine, elementele pot fi native sau de proveniență străină. Într-adevăr, nu există civilizație care să nu fi adoptat elemente străine. Ceea ce este important este ca civilizația să digere acele elemente, ceea ce înseamnă că ar trebui să le reatribuie forma și statutul relațiilor, și prin urmare să le integreze în propriul sistem. Să le ofere propria lor formă înseamnă de fapt să le transforme într-o nouă realitate unde ele nu există prin ele înșiși sau prin dependența lor anterioară, ci drept componente integrale ale noii civilizații de care au fost asimilate. Nu este un argument împotriva vreunei civilizații care conține asemenea elemente; dar este un argument devastator împotriva oricărei civilizații care a adăugat de curând elemente străine; atunci când o face într-o manieră dezarticulată, fără reformare, formare, informare sau integrare. Prin urmare, alte elemente abia reușesc să coexiste în cadrul civilizației. Ele nu îi aparțin din punct de vedere organic. Dar dacă civilizația a reușit să le transforme și să le integreze în sistemul ei, procesul de integrare devine indexul lor de vitalitate, dinamism și creativitate. În orice civilizație capabilă să integreze, și cu siguranță în islam, elementele constitutive, fie că sunt materiale, structurale sau de relaționare, toate sunt unite de un principiu suprem. În civilizația islamică, acest principiu suprem este tawhid. Acesta reprezintă ultima măsură a musulmanilor, ghidul și criteriile sale în întâlnirile sale cu alte religii și civilizații, cu fapte noi sau situații.

Ceea ce este în acord cu acesta este acceptat și integrat. Ceea ce nu este, va fi respins și condamnat. Tawhid, sau doctrina unității absolute, a transcendenței și ultimatumul lui Dumnezeu, implică faptul că doar El este demn de adorare, de a fi servit. Persoana supusă își trăiește viața sa sub acest principiu. Aceasta

caută ca toate faptele sale să fie conforme cu această cale, pentru a îndeplini scopul divin. Viața sa trebuie să arate, prin urmare, unitatea minții și a voinței sale, unicul obiect în slujba sa. Viața lui nu va fi o serie de evenimente puse împreună fără logică. Dar vor fi legate de un singur principiu unificator, așezate în același cadru care le integrează, împreună, într-o singură unitate. Ca atare, viața lui are un singur stil, o formă integrală – pe scurt, islam.

RAȚIONALISM. Un principiu metodologic, raționalismul reprezintă o parte constitutivă a esenței civilizației islamice. Acesta este alcătuit din trei reguli sau legi: prima, respingerea a tot ceea ce nu corespunde cu realitatea; în al doilea rând, negarea contradicțiilor; al treilea, deschiderea către probe noi sau/și contradictorii.

Prima regulă protejează musulmanii împotriva părerilor, care, fără a fi testate sau confirmate pretind a fi fondate. Opiniile neconfirmate, declară Coranul, reprezintă o falsă opinie, fără dovezi, și este interzisă de Dumnezeu, indiferent de cât de insignifiant este subiectul său. Musulmanul este definit ca fiind persoana care nu susține altceva decât adevărul.

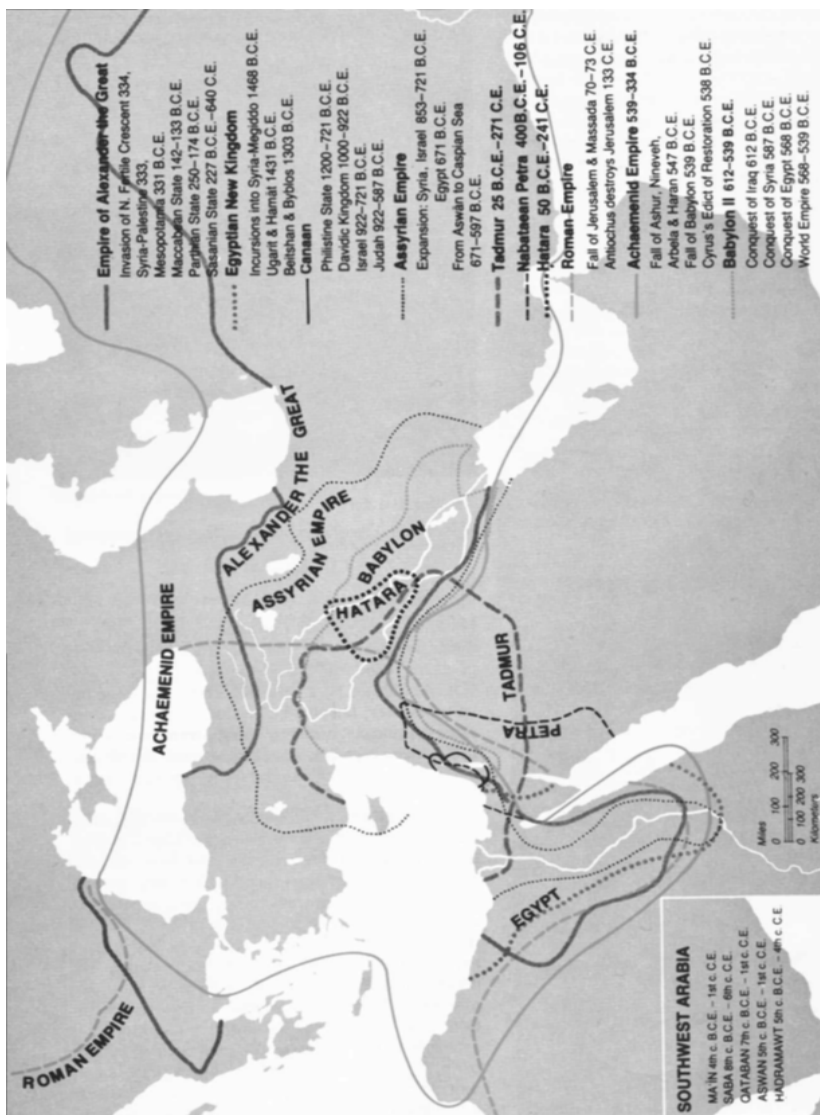
A doua regulă îl protejează împotriva simplelor contradicții pe de o parte, și de paradox pe de altă parte. Raționalismul nu înseamnă întâietatea rațiunii în fața revelației, ci respingerea și eliminarea celei din urmă contradicții dintre ele.

Moscheea Profetului din Medina

Raționalismul studiază tezele contradictorii mereu, asumând faptul că trebuie să existe un aspect care a scăpat din vedere și, dacă ar fi luat în considerare, ar expune relația contradictorie. În manieră egală, raționalismul îl conduce pe cititorul revelației – nu revelația însăși – să citească din nou, în cazul în care un sens mai puțin evident sau clar i-ar fi scăpat, și dacă ar fi regândit, ar îndepărta contradicția aparentă. O asemenea referire la rațiune sau înțelegere ar avea ca urmare efectul de a armoniza nu revelația însăși – revelația se află deasupra manipulării umane - ci interpretarea omului musulman sau percepția acestuia. Face ca percepția lui asupra revelației să corespundă cu dovezile acumulate și descoperite de rațiune. Acceptarea contradicției sau paradoxului drept ultimatum este valabilă și posibilă doar pentru cei slabi, nepregătiți intelectual. Musulmanul inteligent este rațional, insistând asupra unității celor două surse de adevăr, și anume, revelația și rațiunea.

A treia regulă, deschiderea către o probă nouă și contrară, protejează musulmanul împotriva liberalismului, fanatismului și a stagnării cauzate de conservatorism. Îl îndeamnă către umilință intelectuală. Îl forțează să-și supună afirmațiile și negarea unei fraze „Allahu a’lam” (Allah știe mai bine!). Pentru că el este convins că adevărul este mai mare decât poate el stăpâni și înțelege din acesta.

Primul mileniu î.e.n.: Putere și turbulențe fără idealism.

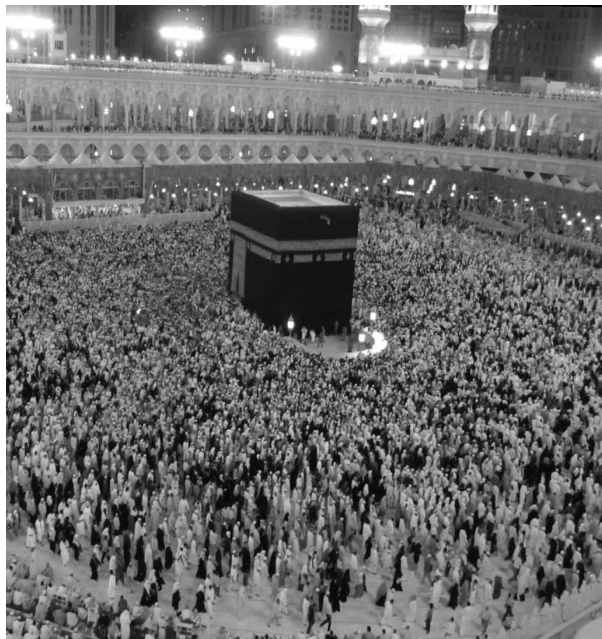
Ca afirmare a unității absolute a lui Dumnezeu, tawhid este afirmarea unității adevărului. Pentru că, Dumnezeu, în islam, este adevărul. Unitatea Lui este unitatea surselor de adevăr. Dumnezeu este Creatorul naturii de unde omul își trage cunoștințele sale. Obiectul cunoașterii sunt tiparele naturii care sunt creația lui Dumnezeu.

Cu siguranță Dumnezeu știe din moment ce el este creatorul lor; și cu siguranță în mod egal, El este sursa revelației. El oferă omului cunoștințele Sale; și cunoștințele Sale sunt absolute și universale.

Dumnezeu nu este un trickster, nu este un factor răuvoitor al cărui scop este să inducă în eroare și să deruteze. Nici nu își schimbă judecata așa cum fac oamenii când ei își corectează cunoștințele, voința sau deciziile lor. Dumnezeu este perfect și omniscient. El nu face greșeli. Altfel, El nu ar fi Dumnezeul transcendent al islamului.

TOLERANȚA. Ca principiu metodologic, toleranța reprezintă acceptarea prezentului până în momentul în care falsitatea lui este stabilită. Prin urmare, este relevant pentru epistemologie. Este relevant în egală măsură pentru etică drept principiu de acceptare a ceea ce este dorit până la calitatea de nedorit, nepotrivit este stabilită. Primul este numit *sa'ah*; cel din urmă, *yusr*. Ambele protejează musulmanul de izolare față de lume, de conservatorismul blazant. Ambele îl îndeamnă să afirme și să spună da vieții și noilor experiențe. Ambele îl încurajează să se adreseze noilor condiții și date cu o gândire pertinentă, cu eforturi constructive și prin urmare să își îmbogățească experiența și viața, să procedeze astfel încât cultura și civilizația lui să evolueze.

Ca principiu metodologic, în esența civilizației islamice, toleranța reprezintă convingerea că Dumnezeu nu a lăsat oamenii fără să trimită un mesager printre ei, pentru a-l învăța că nu există alt Dumnezeu decât Dumnezeu și că ei îi datorează venerare și adorare, pentru a-l avertiza și proteja de rău și cauzele sale. Din această privință, toleranța reprezintă siguranța că toți oamenii sunt înzestrați cu un simț comun care le permite să recunoască adevărata credință, să îl recunoască voia lui Dumnezeu și poruncile Sale. Toleranța reprezintă convingerea că diversitatea religiilor se datorează istoriei cu toți factorii ei, diferitelor condiții de timp și spațiu existente de-a lungul acesteia, prejudecăților ei, pasiunilor și intereselor investite în aceasta. În spatele diversității religioase stă *al din al hanif*, religia primordială a lui Dumnezeu cu care toți oamenii sunt născuți, înainte ca aculturația să îi transforme în aderenții unei religii sau alteia. Toleranța cere musulmanului să studieze istoria religiilor, cu scopul de a descoperi în fiecare darul primordial al lui Dumnezeu, înzestrarea pe care El a trimis apostolilor Săi din toate timpurile și locurile pentru a propovădui.

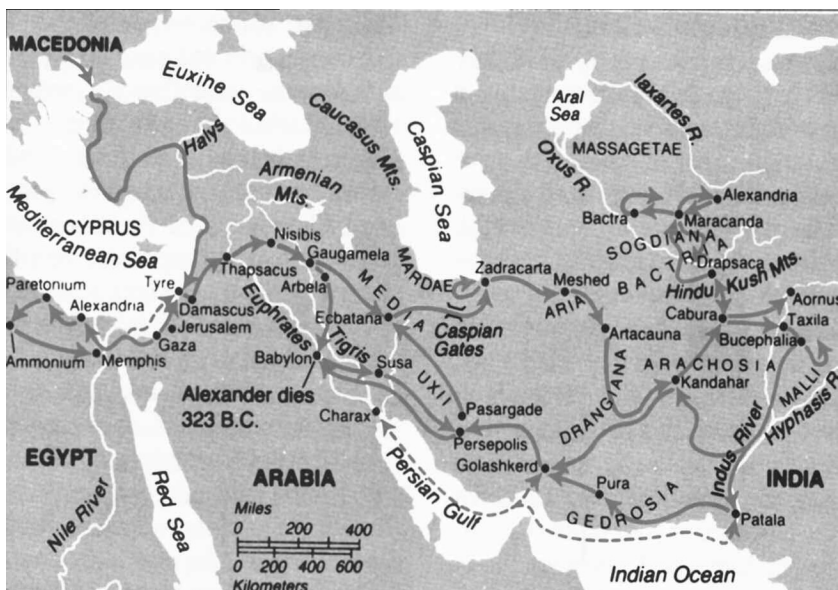
În religie – și aproape nimic nu poate fi mai important în relații umane – toleranța transformă confruntările și condamnările reciproce dintre religii într-o investigare savantă cooperantă a genezei și dezvoltării religiilor cu scopul de a separa invențiile istorice de forma originală a revelației. În etică, în toate domeniile importante următoare, *yusr* imunizează musulmanul împotriva tendințelor negative din viață și îi asigură măsura minimă de optimism necesară pentru a menține sănătatea, echilibrul și sensul proporției, în ciuda tuturor tragediilor și conflictelor care au loc în viața omului. Dumnezeu și-a asigurat creaturile Sale de faptul că „prin greutăți, Noi am ordonat atingerea comodității (*yusr*).” Și cum El le-a comandat să examineze fiecare revendicare și să se asigure înainte de a judeca ca *usuliy-yun* (doctorii în jurisprudență) care experimentează înainte de a judeca drept bun sau rău orice lucru care nu contravine unei ordonanțe divine clare.

Atât *sa'ah*, cât și *yusr* derivă direct din *tawhid* ca principii metafizice ale eticii. Dumnezeu, Cel care a creat omul astfel încât el să demonstreze că este demn prin faptele sale, l-a făcut liber și capabil de a înfăptui acțiuni și mișcări pozitive în lume. Pentru a face acest lucru, Islamul trebuie să fie, într-adevăr, rațiunea omului de a fi.

Dimensiunea contextuală

TAWHID CA PRIM PRINCIPIU AL METAFIZICII. Pentru a mărturisi că nu există alt Dumnezeu decât Dumnezeu înseamnă să susții că doar El este singurul Creator care a dăruit tot ființei sale, Care este cea din urmă cauză a fiecărei evenimente și finalul a tot ceea ce este, că El este primul și ultimul. Să mărturisești un asemenea lucru în libertate și cu convingere, în deplină înțelegere a conținutului acestei idei, înseamnă să realizezi că tot ceea ce ne înconjoară, fie că este vorba de lucruri sau evenimente, toate cele care au loc în arii fizice, sociale sau naturale, sunt acțiunile lui Dumnezeu, împlinirea unuia sau altuia dintre scopurile Sale. Odată ce ai înțeles, o asemenea realizare devine a doua natură a omului, inseparabilă de aceasta pentru tot restul vieții. Din acest moment omul trăiește toate momentele din viața sa în umbra acestui fapt. Și acolo unde omul recunoaște porunca lui Dumnezeu și acțiunea Sa în fiecare obiect și eveniment, el urmează inițiativă divină deoarece este a lui Dumnezeu. Observarea acesteia în natură înseamnă să faci din asta o știință a naturii.

Pentru că inițiativa divină în natură nu este reprezentată altceva decât legile imuabile cu care Dumnezeu a înzestrat natura. A observa inițiativa divină în propria persoană sau în societatea din jur înseamnă să urmezi științele sociale și umaniste. Și dacă tot universul însăși reprezintă împlinirea și expunerea acestor legi ale naturii, care sunt poruncile sau voința lui Dumnezeu, atunci universul este, în ochii musulmanului, un teatru

Campania lui Alexandru cel Mare

viu pus în mișcare la comanda lui Dumnezeu. Teatrul însăși, ca și tot ceea ce include, se poate explica în acești termeni.

Unificarea lui Dumnezeu înseamnă că El este cauza a tot, și că nimic altceva sau altcineva nu poate fi.

Din necesitate, atunci, *tawhid* înseamnă eliminarea oricărei puteri care acționează în natură în afară de Dumnezeu, a cui voință eternă reprezintă legile imuabile ale naturii. Dar aceasta este echivalentul negării oricărei inițiative în natură a oricărei alte puteri care nu este proprie naturii, cum ar fi magia, vrăjitoria, spiritele sau orice altă noțiune teurgică de imixtiune arbitrară în procesul naturii, de către orice altceva sau altcineva. Prin urmare, *tawhid* înseamnă profanarea ținuturilor naturii, secularizarea lor. Și aceasta este prima și condiția absolută a științei naturii. Ca atare, prin *tawhid*, natura a fost separată de zei și de spiritele religiei primitive. *Tawhid* a reușit pentru prima dată ca mintea îndreptată spre miturile religioase să se autodepășească și a făcut ca știința naturii și civilizația să se dezvolte cu binecuvântarea unei viziuni globale religioase care a renunțat o dată pentru totdeauna la orice fel de asociere a sacrului cu natura. *Tawhid* este opusul superstiției sau al mitului, dușmanilor științei naturale și ai civilizației.

Pentru că *tawhid* adună toate firele cauzalității și le returnează lui Dumnezeu, mai degrabă, decât forțelor oculte. Procedând astfel, forța causală operativă din fiecare eveniment sau obiect este organizată în așa fel încât

să alcătuiască un șir continuu ale căror părți sunt relaționate din punct de vedere cauzal – și prin urmare, empiric. Faptul că acest șir, în cele din urmă, se referă la Dumnezeu, înseamnă că nicio forță din afară acestuia nu se amestecă cu puterea cauzală sau eficacitatea sa. Aceasta, la rândul ei, presupune ca legăturile dintre părți să fie cauzale și le supune investigării și constatărilor empirice. Faptul că legile naturii sunt tiparele lui Dumnezeu inimitabile înseamnă că Dumnezeu manevrează firele naturii prin cauze. Doar cauzalitatea generată de o altă cauză care este mereu aceeași constituie un tipar. Această constantă a cauzalității este exact ceea ce face ca examinarea și descoperirea – și prin urmare, știința – să fie posibile. Știința nu este altceva decât căutarea cauzalității repetitive din natură, a legăturilor cauzale care constituie șirul cauzal și sunt repetitive din alte șiruri. Stabilirea lor reprezintă stabilirea legilor naturii. Reprezintă premisa necesară pentru a supune controlului și ingineriei forțele cauzale naturale, condiție necesară pentru ca omul să se poată folosi de beneficiile naturii.

TAWHID CA PRIM-PRINCIPIU AL ETICII. Tawhid afirmă că Dumnezeu cel Unic a creat omul sub cea mai bună formă, pentru a-l adora și pentru a- servi. Asta înseamnă că întreaga existență a omului pe pământ are ca scop ascultarea și venerarea lui Dumnezeu, împlinirea comenzii Lui. Tawhid afirmă de asemenea că acest scop reprezintă calitatea omului de a fi vicerege în numele lui Dumnezeu pe pământ. Deoarece, conform Coranului, Dumnezeu l-a investit pe om cu încrederea Sa, o încredere pe care cerul și pământul nu au fost capabile să o suporte și de care s-au îndepărtat cu spaimă. Încrederea divină reprezintă împlinirea părții etice a voinței divine, a cărui natură însăși cere să fie realizată în libertate, și omul este singura creatură capabilă de a face asta.

Oriunde voința divină este îndeplinită cu necesitatea legii naturale, împlinirea nu este morală, ci elementară sau utilitară. Doar omul este capabil să o îndeplinească sub auspiciile posibilității de a o împlini sau de a nu o împlini deloc, sau făcând exact opusul sau orice altceva care poate fi cuprins între cele două variante. Acesta este exercițiul libertății umane cu privire la ascultarea poruncilor lui Dumnezeu care înseamnă și duce spre împlinirea comenzii morale.

Tawhid afirmă că Dumnezeu, fiind benefic și obiectiv, nu a creat omul pentru amuzament, nici în van. El i-a dăruit simțurile sale, rațiune și inteligență, l-a făcut perfect – într-adevăr a suflat în el din Spiritul Său – pentru a-l pregăti să ducă la bun sfârșit o asemenea sarcină importantă. O asemenea îndatorire enormă este cauza care a generat crearea omului. Acesta reprezintă scopul final al existenței umane, definiția omului, scopul vieții și existenței sale pe pământ. În virtutea acestui fapt, omul își asumă o funcție cosmică de o importanță colosală. Cosmosul

nu ar fie același fără partea superioară a voinței divine care este obiectul efortului moral uman. Și nici o altă creatură din cosmos nu poate înlocui omul în această direcție. Omul este singurul pod cosmic prin care partea morală – și prin urmare mult mai înaltă – a voinței divine poate pătrunde în ținutul spațiu-timp și să devină istorie.

Responsabilitatea sau obligația (taklif) care a căzut exclusiv asupra omului nu cunoaște limite. Aceasta cuprinde tot universul. Toată omenirea reprezintă obiectul acțiunii morale a omului; tot pământul și cerul sunt teatrul său, materialul său. El este responsabil pentru tot ceea ce se întâmplă în univers, chiar și în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Deoarece responsabilitatea omului sau obligația este universală, cosmică. Aceasta își găsește sfârșitul doar în Ziua Judecării.

*Basmalah oglindit în design simetric.
[Fotografiat de L. al Faruki]*

Taklif, spune islamul, este baza umanității omului, sensul său și conținutul. Acceptarea acestei poveri de către om îl așază pe un nivel mai înalt decât restul creației, chiar mai sus decât pe îngeri. Pentru că doar el este capabil de a accepta responsabilitatea. Acest lucru constituie importanța sa cosmică.

O lume a diferențelor separă acest umanism al islamului de celelalte umanisme. Civilizația greacă, de exemplu, a dezvoltat un puternic umanism pe care Vestul l-a luat drept model de la Renaștere. Fondat pe un naturalism exagerat, umanismul grec l-a sfidat pe om, la fel ca și toate viciile sale. De aceea, grecii nu au jigniți prin reprezentarea zeilor săi înșelând și complotând unora împotriva altora, înfăptuind adulter, furturi, incest, agresiune, gelozie și răzbunare sau alte acte de brutalitate. Făcând parte din ceea ce însăși viața umană este făcută, asemenea acte și pasiuni au fost considerate a fi naturale precum perfecțiunile și virtuțile.

Precum natura, ambele erau gândite a fi egale din punct de vedere divin, demne de contemplare în forma lor estetică, de adorare – și de emulație umană a căror zei erau apoteoza. Creștinismul, pe de altă parte, în primii ani de existență a reacționat față de umanismul greco-roman. A mers până la extrema cealaltă, a dezbaterii condiției umane prin prisma „păcatului originar” și l-a declarat a fi „o creatură decăzută”, o „lume păcătoasă”

Căderea în rang a omului până la nivelul unei condiții absolute, universale, originale și necesare a păcatului din care îi este imposibil oricărei ființe umane să se extragă prin propriul efort era premisa logică pentru care Dumnezeu s-a întrupat pentru a suferi și a muri ca să ispășească omul de păcat. Cu alte cuvinte, dacă salvarea trebuie să se întâmple numai cu ajutorul și prin Dumnezeu, omul trebuie să se afle într-o situație atât de imposibilă, absolută, grea încât doar Dumnezeu poate să îl scoată pe om din aceasta. Astfel, condiția umanității de a fi păcătoasă a devenit universală, absolută pentru a o face „demnă” de Crucificarea lui Dumnezeu. Hinduismul a clasificat omenirea în caste și a atribuit majoritatea omenirii claselor celor mai inferioare – a „celor de neatins” dacă erau nativi din India sau impuri din punct de vedere religios sau contaminate de restul lumii. Pentru cei din castele inferioare, ca și pentru ceilalți, nu există o înălțare către ceva superior, către o castă privilegiată a Brahmanilor în această viață; o asemenea mobilitate este posibilă doar după moarte prin transmigrarea sufletelor. În această viață, omul aparține în mod imperios castei în care s-a născut. Eforturile etice nu au consecințe, indiferent de subiect, atâta timp cât el trăiește în această lume. În cele din urmă, budismul vede toți oamenii și orice altă formă de viață ca un șir nesfârșit de suferință și mizerii. Existența însăși, susține acesta, este nefastă și singura îndatorire a omului care are sens este să caute eliberarea de aceasta prin disciplină și efort mental.

Umanismul cuprins de *tawhid* este singurul adevărat. Acesta respectă omul ca om și creație, fără a-l deifica sau a-l denigra. Doar el definește meritul omului în funcție de virtuțile sale și începe descrierea sa cu o latură pozitivă prin înzestrarea originală pe care Dumnezeu a dăruit-o tuturor oamenilor pentru a-i pregăti pentru nobila lor sarcină. Doar el definește virtuțile și idealurile vieții umane în termeni care cuprind chiar viața naturală, în loc să-i nege, în așa fel încât umanismul său afirmă viața, dar și moralitatea.

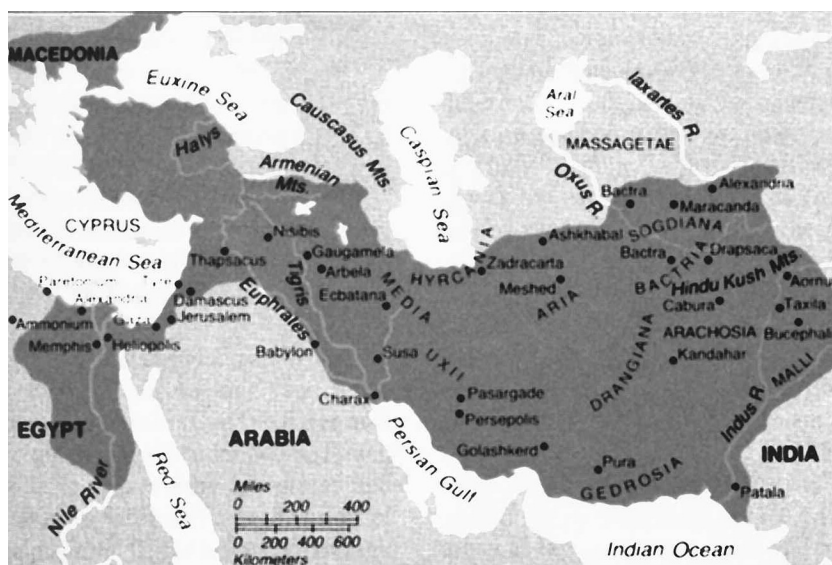
TAWHID CA PRIMUL PRINCIPIU AL AXIOLOGIEI. Tawhid afirmă că Dumnezeu a creat omenirea ca oamenii să demonstreze că sunt merituoși din punct de vedere moral, prin faptele lor. Ca judecător suprem și ultim, El i-a avertizat că se va ține cont de toate faptele lor; că autorii lor vor fi recompensați pentru faptele bune și pedepsiți pentru cele rele. Tawhid susține și faptul că Dumnezeu a plasat omul pe pământ pentru a-l popula, ceea ce înseamnă că el poate să îl folosească, să mănânce din fructele sale, să se bucure de frumusețea și bunătatea sa, și să îl facă prosper, dar și pe el însuși. Această afirmație este despre întreaga lume: să accepți lumea deoarece este inocentă și bună, creată de Dumnezeu și concepută de El pentru om, pentru ca acesta să o folosească. Într-adevăr, tot ceea ce este în această lume, inclusiv soarele și luna, sunt acolo pentru a servi omului. Toată creația este un teatru în care omul trebuie să acționeze etic

și să implementeze partea superioară a voinței divine. Omul este responsabil de satisfacerea instinctelor și nevoilor sale, și fiecare individ este responsabil de faptul ca toți oamenii să atingă același grad de satisfacție. Omul este obligat să dezvolte resursele umane a tuturor oamenilor până la cel mai înalt grad posibil, ca fiecare să profite de toate dotările sale naturale. El este obligat să transforme întreg pământul în livezi productive și grădini frumoase. În acest proces, el poate să exploreze soarele și luna dacă este nevoie.

Cu siguranță, el trebuie să descopere și să învețe căile naturii și sufletul omului, spiritul societății. Cu siguranță, el ar trebui să industrializeze și să dezvolte lumea dacă aceasta va deveni, eventual, grădina unde cuvântul lui Dumnezeu este suprem.

O asemenea afirmație despre lume este cu adevărat creativă pentru civilizație. Aceasta generează elementele din care civilizația însăși este compusă, dar și forțele sociale necesare pentru prosperitate și progres. Tawhid se opune vieții monahale, izolării, negării umanității și ascetismului.

Pedealtă parte, această afirmație nu presupune acceptarea necondiționată a lumii și naturii așa cum sunt ele. Fără un principiu care să verifice implementarea și realizarea omului, afirmația despre lume și natură pot să ajungă să însemne doar urmărirea exagerată a oricărei valoare, element, ori forță, sau unui grup dintre ele, mergând până la excluderea celorlalte. Este o premisă necesară disciplinarea și echilibrarea dorințelor omului încât să se ajungă la armonizarea tuturor valorilor, sub egida unui sistem

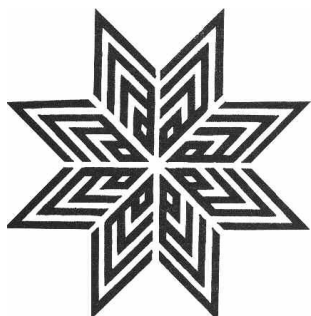
Imperiul lui Alexandru cel Mare

corespunzător dedicat, mai degrabă decât sub egida grabei, pasiunii, zelului sau orbirea omului.

Fără această premise, urmărirea dorințelor poate să eșueze și să sfârșească într-o tragedie sau în superficialitate sau poate să descătușeze forțe cu adevărat demonice. Civilizația greacă, de exemplu, a exagerat în căutarea sa în lume. A presupus că tot ceea ce este natură este bun în mod necondiționat, și prin urmare demn de a fi urmat și de realizat. Ca atare, au declarat drept obiect de interes tot ceea ce este dorit actualmente, bun, pozitiv, în baza faptului că dorința însăși fiind naturală, este pozitivă. Faptul că natura se contrazice adeseori, asta și urmărirea unor dorințe asemenea sau că elemente naturale pot fi contradictorii, nu au reprezentat un motiv puternic pentru a revizui prima ipoteză.

Nevoia de un principiu supranatural care să vegheze asupra tuturor tendințelor și dorințelor din natură, și în termenii pe care contradicțiile și diferențele lor pot fi înțelese, trebuie recunoscute. Dar în loc de a înțelege acest adevăr, civilizația grecească a devenit prea intoxicată de frumusețea naturii în sine și au privit rezultatul tragic, natural al naturalismului însăși. De la Renaștere, civilizația modernă occidentală a avut cel mai mare respect pentru tragedie. Zelul ei pentru naturalism a mers până la extrema de a accepta natura fără moralitate drept condiție supranaturală. De când a existat lupta omului occidental împotriva Bisericii și a tot ceea ce reprezintă aceasta, progresul omului în știință a fost conceput ca eliberarea sa din ghearele acesteia. Ca atare, a fost foarte greu să conceapă o asemenea afirmație despre lume sau că naturalismul este atașat de fire normative care sunt legate de o sursă apriori, nenumelă și absolută.

Cu asemenea fire, naturalismul este condamnat să sfârșească în propria lui contradicție, printr-un conflict intern care este insolubil din cauza ipotezelor sale. Comunitatea din Olimp nu a putut să trăiască în armonie și s-a autodistrus. Afirmația ei despre lume a fost în van.

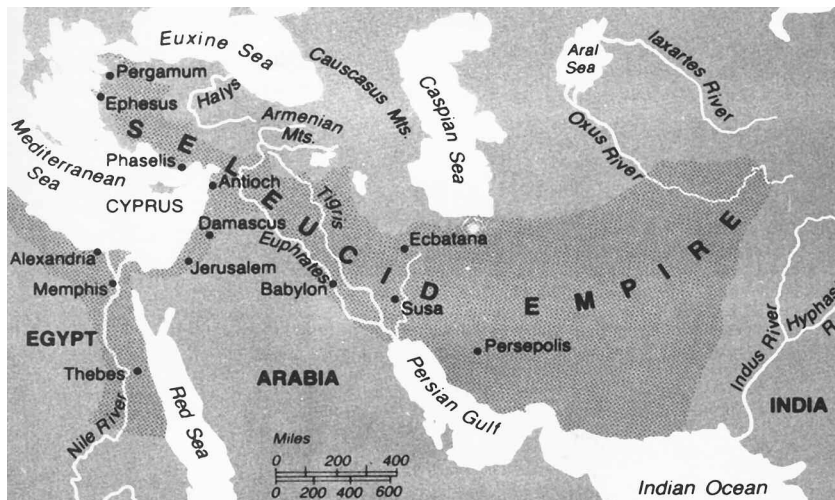
*Design caligrafic (de opt ori repetat Allah).
[Fotografiat de L. al Faruki]*

Garantul acelei ipoteze despre lume, cel care produce o civilizație echilibrată, permanentă și care se poate redresa singură, este moralitatea. Într-adevăr, adevărata civilizație nu este altceva decât ipoteza despre o lume disciplinată de o moralitate apriori sau supranaturală, al cărei conținut sau valori nu este ostil vieții sau lumii, timpului, istoriei sau rațiunii. O asemenea moralitate este furnizată doar de tawhid, printre ideologiile cunoscute de om.

TAWHID CA PRIM-PRINCIPIU AL SOCIETĂȚII. Tawhid susține că „această umma a voastră este o singură națiune al cărui Domn este Dumnezeu. Prin urmare, adorați-L și serviți-L.” *Tawhid* înseamnă că cei care cred sunt într-adevăr o singură comunitate, ai cărui membrii se iubesc unii pe ceilalți în numele lui Dumnezeu, care se sfătuie unul pe celălalt pentru a face dreptate și pentru a fi răbdător; care se țin împreună, fără excepție, de frânghia întinsă de Dumnezeu și nu se despart unul de celălalt; care se sprijină unul pe celălalt, bucurându-se de ce este bun și interzicând ceea ce este rău; care, în cele din urmă, îl ascultă pe Dumnezeu și pe Profetul Său.

Viziunea despre *umma* este una singură, așa este și sentimentul și dorința, la fel ca și acțiunea. *Umma* reprezintă un ordin uman care este constă într-un sistem tripartit, un consens al minții, inimii și brațului. Există un consens în gândirea lor, deciziile lor, atitudinea și caracterul lor, dar și în brațele lor. Este o frăție universală care nu cunoaște culoare sau culoare etnică. În viziunea sa, toți oamenii sunt la fel, fiind măsurăți doar în termeni de pietate. Dacă unul din membrii săi obține o nouă cunoștință, datoria acestuia este să o împărtășească celorlalți. Dacă cineva obține hrană sau confort, datoria lui este să le împartă cu ceilalți. Dacă cineva obține siguranță, succes și prosperitate, datoria lui este să îi ajute pe ceilalți să facă același lucru.

Prin urmare, nu există *tawhid* fără *umma*. *Umma* este mediul cunoștințelor, eticii, al califatului omului, al afirmării lumii. *Umma* este ordinea universală care îi cuprinde, îi înțelege chiar și pe cei care nu cred. Este un ordin al păcii, o pace islamică, deschis tuturor indivizilor și grupurilor

Imperiul Seleucid

care acceptă principiul libertății de a convinge și de a fi convins de adevăr, celor care caută o ordine mondială în care ideile, binele, bunăstarea sau oamenii sunt liberi să circule. Pacea islamică este un ordin internațional care a depășit cu mult Națiunile Unite, acel copil de duminică, avortat și deformat de principiile unui stat-națiune și de dominionul „marilor puteri”, din care este alcătuit.

Aceste principii sunt, pe rând, bazate pe „suveranitatea națională”, așa cum au evoluat din istoria ideologică a Europei de la reformare și până la moartea idealului comunității universale pe care Biserica a propovăduit-o și sprijinit-o incomplet până acum. Dar suveranitatea națională este, în cele din urmă, bazată pe relativism axiologic și etic.

Națiunile Unite sunt încununete de succes dacă îndeplinesc rolul negativ de a preveni și a opri războiul dintre membri. Chiar și așa, este un ordin impotent din moment ce nu are nici o armată în afară de momentul când membrii acestei „mari puteri” a Securității Consiliului sunt de acord să se adune ad hoc. Din contra, pacea islamică a fost stabilită printr-o constituție permanentă de Profet, în Medina, în primele zile Hijra. A făcut-o în așa fel încât să includă evreii din Medina și creștinii din Najran, garantându-le identitatea și instituțiile lor culturale, religioase și sociale. Istoria nu a cunoscut alte constituții scrise care să fi onorat minoritățile precum a făcut constituția statului islamic. Constituția din Medina a funcționat în multe state islamice timp de 14 secole și a rezistat dictatorilor și revoluțiilor de tot felul – inclusiv lui Gengis Han și Hulagu! Prin urmare, umma reprezintă o ordine mondială, pe lângă faptul că este și una socială. Ea este baza civilizației islamice, fără ea nu există. În reprezentarea lor despre rațiunea umană prin persoana și cariera lui Havy ibn Yaqzan, filozofii au descoperit că Havy a ajuns prin propriile eforturi până la descoperirea adevărului islamului, și al tawhid, esența sa. Dar, procedând astfel, Havy a fost nevoit să inventeze sau să descopere umma. Prin urmare, el și-a făcut o canoe dintr-un trunchi scobit și s-a îndreptat spre oceanul necunoscut, pentru a descoperi umma fără de care toate cunoștințele sale nu ar fi putut să fie în concordanță cu adevărul. Pe scurt, tawhid este umma.

TAWHID DREPT PRIM-PRINCIPIU AL ESTETICII. Tawhid înseamnă excluderea Dumnezeirii din ținutul naturii. Tot ceea ce se este în sau face parte din creație este o creatură, care nu transcede și este supus legilor spațiu și timp. Nimic din acestea nu poate fi Dumnezeu sau divin în vreun sens, în special ontologicul, pe care *tawhid*, ca esență a monoteismului, îl neagă. Dumnezeu este cu totul altceva, cu totul diferit de creație, cu totul altul decât natura, și prin urmare, transcendent. El este singura ființă transcendentă. *Tawhid* susține că nimic nu este ca El, și ca atare, că nimic din ceea ce este creat nu I se aseamănă sau nu poate fi simbol pentru Dumnezeu, nimic nu îl poate reprezenta. Într-adevăr, El se află, prin

definiție, dincolo de orice reprezentare. Dumnezeu este Acela care este imposibil de reprezentat din punct de vedere estetic.

Prin experiența estetică se înțelege experiența cu ajutorul simțurilor, de o esență metanaturală, apriori care funcționează precum principiu normativ al obiectului deținut. Este ceea ce obiectul ar trebui să fie. Cu cât este mai aproape obiectul vizibil de acea esență, cu atât este mai frumos. În cazul naturii vii, a plantelor, animalelor și în special al omului, frumos este ceea ce se apropie pe cât posibil de esența apriori, prin urmare oricine este capabil să judece ar avea dreptate/tot dreptul să susțină că natura obiectului estetic s-a evidențiat clar; că obiectul frumos este ceea ce natura a încercat să ne arate, așa cum rar o poate face printre miile ei de lipsuri, deficiențe. Arta este procesul de a descoperi în natură acea esență metanaturală și reprezentarea ei într-o formă vizibilă. Evident, arta nu reprezintă imitarea naturii create; nici reprezentarea senzorială a naturii, a obiectelor ale căror naturi sau realitate naturală este completă. O reprezentare fotografică poate fi valoroasă pentru ilustrare sau documentare, pentru stabilirea unei identități. Ca formă de artă este lipsită de valoare. Arta reprezintă citirea în natură a unei esențe care nu face parte din natură și conturarea și încadrarea acelei esențe într-o formă vizibilă care este corespunzătoare.

După cum s-a analizat și definit până în prezent, arta este în mod necesar prezumția de a găsi în natură ceea ce nu face parte din ea. Dar ceea ce nu reprezintă natura este transcendent; și numai ceea ce este divin se califică pentru acest statut. Mai mult, din moment ce esența apriori care este obiectul aprecierii estetice este normativă și frumoasă, emoțiile omului sunt afectate în mod special de acesta.

De aceea oamenii iubesc frumosul și sunt determinați de acesta. Acolo unde văd frumusețe în natura umană, esența apriori metanaturală reprezintă umanitatea idealizată până la un nivel transcendent.

Asta este exact ceea ce grecii au numit-o apoteoză sau transfigurarea umanului în divinitate. Oamenii sunt în mod special înclinați să iubească asemenea transfigurări umane și să îi privească ca zei. Omul occidental modern prezintă foarte puțină toleranță pentru fiecare zeitate, în ceea ce privește metafizica. Dar în ceea ce privește etica și comportamentul, „zeii” au fost creați prin idealizarea pasiunilor și a tendințelor umane care sunt determinații reali ai acțiunii sale.

Asta explică de ce printre grecii antici, arta de a reprezenta zeii ca apoteoză a elementelor umane, calitățile sau pasiunilor acestora, vizual prin sculptură și prin imaginar în poezie și teatru, au fost cele mai râvnite țeluri estetice. Obiectele pe care le-au reprezentat - zeii - au fost frumoase deoarece reprezentau idealizarea a ceea ce natura umană ar fi trebuit să

Moscheea Albastră, Istanbul, Turcia

fie. Frumusețea lor nu a ascuns conflictul înăscut al fiecăruia cu ceilalți zei, tocmai pentru că fiecare reprezenta obiectul real al naturii personificate până la nivelul său divin, supranatural.

Doar în Roma, teatrul decadenței grecești, arta supremă grecească a sculpturii a decăzut până în forma realistă și empirică a portretizării diferiților împărați.

Chiar și acolo, totuși, nu ar fi fost posibil acest lucru fără deificarea împăratului. În Grecia, unde teoria a rămas pură timp de secole, arta teatrală s-a dezvoltat alături de cea a sculpturii tocmai pentru a reprezenta conflictele eterne dintre zei pentru a dezvălui o serie de evenimente în care personajele erau implicate. Scopul general era reprezentarea caracterelor lor individuale despre care oamenii știau că sunt umane, mult prea umane, dar care erau sursa unei desfătări imense. Dacă evenimentele dramatice dezvăluite în fața ochilor acestora ar fi dus la un sfârșit tragic, acesta ar fi fost privit ca necesar și natural. Necesitatea lor i-a îndepărtat acul și prin catharsis a contribuit la îndepărtarea vinei lor pe care o simțeau față de afirmațiile și țelurile lor imorale. De aceea arta tragediei, născută și perfecționată în Grecia, a reprezentat punctul culminant al artei literare, precum și a tuturor artelor umane. Printr-o rar caz de afirmare a adevărului, orientalistul G. E. von Grunebaum a spus că islamul nu are arte figurative (sculptură, pictură și teatru) deoarece este liber de orice zeu, întrupați sau care sunt imanenți în natură, zei ale căror activități intră în conflict una cu cealaltă sau în cu răul. Von Grunebaum a spus acest lucru

ca un fel de reproș adus islamului, deși în realitate, este prima caracteristică distinctivă a acestuia. Pentru că gloria unică a islamului este aceea că este lipsit în mod absolut de idolatrie, de greșeala de a confunda creația cu Creatorul. Totuși, afirmația este adevărată; deoarece arată relația intimă dintre artele figurative, religiile păgâne ale antichității și teologia occidentală a reîncarnării.

Evreii au susținut anterior că transcendența lui Dumnezeu a stabilit orice făurire a „imaginilor gravate” și s-au legat să înfăptuiască, în semn de ascultare față de porunca divină, o istorie întreagă care s-a îndepărtat aproape complet de orice formă de artă vizuală. Ei au produs mici lucrări sub influența Egiptului, Greciei și Romei, și sub creștinism. În vremurile moderne, în special de la emanciparea lor sub Napoleon și asimilarea de către cultura occidentală, ei au renegat poziția lor semitică pentru naturalismul vestului.

Tawhid nu se opune creativității artistice; nici nu este împotriva desfătărilor sau a frumuseții. Din contra, *tawhid* binecuvântează frumosul și îl promovează. El vede frumusețea absolută doar în Dumnezeu și în voința Lui sau a cuvintelor Sale. Conform acestora, era înclinat să creeze o nouă formă de artă conformă viziunii sale. Pornind de la premisa că nu există alt Dumnezeu în afară de Dumnezeu, artistul musulman era convins că nimic din natură nu poate să îl reprezinte sau să îl exprime pe Dumnezeu. Prin stilizare, el a îndepărtat fiecare obiect de natură pe cât posibil. Într-adevăr, obiectul naturii a fost, prin urmare, atât de mult îndepărtat de natură încât a devenit aproape de nerecunoscut. În mâinile sale, stilizarea era un instrument de negare prin care el spunea **Nu!** fiecărui lucru natural, creației însăși. Prin negarea naturaleții sale în totalitate, artistul musulman exprimă într-o formă vizibilă, judecata națională prin care se spune că nu există alt Dumnezeu în afară de Dumnezeu. *Imperiul Roman Răsăritean*

Această mărturie a artistului musulman reprezintă, într-adevăr, echivalentul negării transcendenței în natură.

Artistul musulman nu s-a oprit aici. Descoperirea sa artistică s-a produs când a realizat că să îl exprimi pe Dumnezeu prin ceva din natură este un lucru și să îi exprimi inexpresibilitatea Sa în această manieră este altceva. Să realizezi că Dumnezeu – fie slăvit – nu poate fi exprimat din punct de vedere vizual reprezintă cel mai înalt obiectiv din punct de vedere estetic, reprezintă sublimul. Să îl consideri a fi imposibil de reprezentat de și prin orice din creație înseamnă să îi susții și să îi iei în serios condiția lui absolută și sublimă. Să îl ai pe Dumnezeu în imaginația ta ca fiind diferit față tot ceea ce este creat înseamnă să îl vezi ca fiind „frumos – diferit față de oricare alt obiect care este frumos.”

Inexpresibilitatea divină este un atribut divin, al cărui înțeles este infinitul, absolutul, stadiul final sau inexistența condițiilor ori a limitelor. Infinitul este de neexprimat în orice sens sau direcție.

Urmărind această linie de gândire islamică, artistul musulman a inventat arta de a decora și a transformat-o în stilul arabescurilor, un desen care nu se schimbă și care se extinde în toate direcțiile la infinit. Arabescurile transfigurează obiectul naturii pe care îl decorează – fie că este ceva textil, fie că este vorba de metal, vase, pereți, tavan, stâlpi, fereastra sau pagina unei cărți – într-un tipar fără greutate, transparent, care plutește, extinzându-se infinit în toate direcțiile. Obiectul naturii nu mai este el însuși, ci transcende substanța. Obiectul a devenit doar un câmp vizual. Din punct de vedere estetic, obiectul naturii a devenit, sub influența arabilor o fereastră spre infinit. A susține faptul că acest stil este o sugestie către infinit înseamnă că recunoști unul dintre sensurile transcendenței, singurul care este dat – deși numai în sens negativ – reprezentării senzoriale și intuiției.

Asta explică de ce cele mai multe opera de artă produse de musulmani sunt abstracte. Chiar și acolo unde au fost folosite figuri de animale, plante și oameni, artistul le-a stilizat în așa fel să le nege chiar condiția de a fi

*Lampă Moscheii, Egipt,
anul 1360*

creați, să nege orice esență supranaturală care a rezida în ei. În această încercare, artistul musulman era asistat de scrierea arabă pentru a o face un arabesc infinit, care se extinde fără a se schimba în orice direcție alege caligraful. Același adevăr este valabil și pentru arhitectul musulman a cărui clădire este un arabesc prin fațada sa, elevații, linia orizontului, dar și în ceea ce privește planul podelei. Tawhid este numitorul comun pentru toți artiștii a căror viziune globală este cea a islamului, indiferent de cât de separate ar fi din punct de vedere geographic sau etnic.

Ismail al Faruqi (d. 1986) a fost un filosof palestinian-american, vizionar și o autoritate în religia comparativă. Un mare cărturar contemporan al Islamului, cunoștințele sale reușind să cuprindă întregul spectru de studii islamice care acoperă domenii precum studiul religiei, gândirea islamică, abordări ale cunoașterii, istoriei, culturii, educației, dialogului interconfesional, estetică, etică, politică, economie, și știință. Fără îndoială, a fost unul dintre marii cărturari musulmani din secolul al XX-lea.

Nu poate exista nici o îndoială că esența civilizației islamice este islamul; sau că esența tawhid-ului Islamic a fost actul de afirmare a lui Allah ca fiind Creatorul unic, absolut, transcendent, Domn și Stăpân a tot ceea ce este. Aceste două premise fundamentale sunt auto-evidente. Nu au fost niciodată îndoite de către cei care aparțin acestei civilizații sau care au participat în ea. Abia în ultima vreme misionarii, orientaliștii și alți interpreți ai Islamului au pus aceste premise la îndoială. Indiferent de nivelul lor de educație, musulmanii sunt siguri din punct de vedere apodictic că civilizația islamică are o esență, că această esență poate fi cunoscută și capabilă de analiză sau descriere, ca analiza esenței tawhid, ca prim principiu determinant al civilizației islamice, este obiectul din acest document. Potrivit autorului, în analiza finală, acest principiu al separării antice a lui Dumnezeu și a lumii este cel care distinge din toate teoriile care îndumnezeiește omul sau îl umanizează pe Dumnezeu, fie el Grec, Roman, Hindus, Budist sau Creștin.

Institutul Internațional
de Gândire Islamică